

Politik Bilim

Araştırma ve geliştirmede devletin sorumluluğu (2)

Aykut Gökler

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttnet.net.tr

Birleşik Devletler Enerji Bakanlığı'na bağlı ulusal lâboratuarlardan birkaç örnek daha vereyim: Manhattan Projesi kapsamında, plütonyumun ayrılması ve pilot ölçekte üretimi için 1943'te kurulmuş olan **Oak Ridge Ulusal Lâboratuari** bugün enerji ve çevre sorunlarıyla uğraşan bir kurum haline gelmiş. Yeni enerji kaynakları, teknolojileri ve malzemelerinin geliştirilmesine; biyoloji, kimya, bilgisayar, mühendislik, çevre, fizik ve toplum bilimlerinde bilginin ilerletilmesine öncülük yapan bu lâboratuvarın bugün 1500'ü bilim insanı ve mühendis olmak üzere 3800 çalışanı var. Yıllık bütçesi 1,06 milyar Dolar... Kökeni yine Manhattan Projesi'ne dayanan **Los Alamos Ulusal Lâboratuari**, İnsan Genomu Projesi'nden hidrojen yakıt pili geliştirilmesi ve uygulamalı çevre araştırmalarına kadar uzanan bir çizgide 21'inci yüzyılın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik araştırmalar yapıyor. Ancak, kuruluşundan bu yana, kurumun ana misyonu ABD'nin nükleer gücünü sürdürüebilmek... 9000'den fazla çalışanı, ayrıca 650 sözleşmeli personeli var. Yıllık bütçesi yaklaşık 2,2 milyar Dolar...

1947'de kurulmuş olan **Brookhaven Ulusal Lâboratuari** Rölativistik Ağır İyon Çarpıştırıcısı, Ulusal Senkrotron Işık Kaynağı gibi teknolojik imkânlarıyla dünyanın her yanından bilim insanlarını çeken bir kurum. Burada yapılan araştırmalar şimdiye kadar altı Nobel Ödülü getirmiş. Yaklaşık 3000 çalışanı var. Ayrıca her yıl 4000'in üzerinde konuk araştırmacı kabul ediliyor. 'DNA ve proteinleri modifiye eden hücre mekanizmaları, beyin hücresel düzeyde nasıl çalıştığı ve beyin hastalıklarının teşhisine yönelik görüntüleme teknikleri gibi yaşam bilimlerini ilgilendiren konular; nanomalzemeler; yüksek enerji fiziği/nükleer fizik; uzayın radyasyon ortamları' yürüttükleri temel araştırmaların konu başlıklarından bazıları...

1949'da kurulan **Idaho Ulusal Lâboratuari**'nin misyonu ulusal enerji güvenliğini sağlamak... IV'üncü nesil nükleer enerji sistemleri kurumun ana çalışma konusu. 2015'te 1 milyar Dolar'lık yıllık ARGE hacmine ulaşmayı hedef alan kurumun bugün bilim insanı, araştırmacı ve destek elemanı olarak 3500 çalışanı var. Başlangıcı 1951 yılına dayanan **Princeton Plazma Fizięi Lâboratuari** plazma ve füzyon biliminde Ulusal İşbirliği Merkezi işlevini görüyor. Ana misyonu câzip, yeni bir enerji kaynağı yaratmanın yolunu açmak için bilimsel anlayışı geliştirmek ve anahtar görevi görecek inovasyonlar yapmak. Bunu tamamlayan misyonuyorsa plazma bilim ve teknolojisinde dünyaya önderlik edecek araştırmaları yürütmek ve bu alanda en üst düzeyde bilimsel eğitim vermek... 80'i fizikçi, 75'i mühendis olmak üzere, tam zamanlı 426 çalışanı var...

1977'de çalışmaya başlayan **Ulusal Yenilenebilir Enerji Lâboratuari**'nin misyonu yenilenebilir enerji teknolojileri ve enerji verimliliğini artıracak teknolojiler ile uygulamalarını geliştirmek; konuyla ilgili bilim ve mühendislik alanlarında ilerleme sağlamak; üretilen bilgiyi enerji ve çevre konularındaki ulusal hedeflere erişilebilmesi için kullanıma sunmak olarak tanımlanmış. Yıllık bütçesi 200 milyon Dolar'ın üzerinde...

Son örneğimiz **Ulusal Enerji Teknolojisi Lâboratuari**'ysa, fosil yakıtların kullanılmasından doğan sorunların üstesinden gelmeye yönelik AEGE ve demonstrasyon programlarını uyguluyor. Şu andaki araştırma portföylerinde, özel sektörle sözleşmeli olarak yürüttükleri dâhil, 1800'ü aşkın proje var. Toplam bedeli 9 milyar Dolar'dan fazla olan bu projelerde özel sektörün payına düşen bedelse 5 milyar Dolar'ın üzerinde...

Bu örnekler Enerji Bakanlığı'na bağlı 17 ulusal lâboratuardan bazıları. ABD'de bunlar gibi daha onlarca kamu araştırma kurumu var. Demek, ABD gibi, pazar ekonomilerinin ideolojik önderliğini yapan bir ülkede devlet kurduğu araştırma lâboratuarlarıyla ARGE işine fiilen karışabiliyor; bu işi bütünüyle pazar güçlerinin inisiyatifine bırakmıyor. Şimdi lütfen dönüp bakın; bizim ülkemizdeki kamu araştırma kurumlarının misyonları ne? Örneğin, Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı'na bağlı 59 araştırma enstitüsü ne yapar?

CBTD. 04 Ocak 2008